

ADATOK A BALATON ÉS A KIS-BALATON SÁSBOGÁR (CHRYSOMELIDAE: DONACIINAE) FAUNÁJÁHOZ

POZSGAI GÁBOR

Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, Növényvédelmi Állattani Tanszék, Keszthely

DATA ON REED BEETLE (CHRYSOMELIDAE: DONACIINAE) FAUNA OF THE BALATON AND KIS-BALATON AREA

G. POZSGAI

University of Veszprém Georgikon Faculty of Agriculture, Keszthely

ABSTRACT: A number of specimen of reed beetles (Chrysomelidae: Donaciinae) in the Hungarian Natural History Museum was examined and the indeterminated material was identified. Literary data and the own collection of the author were also presented in this paper. A list of 19 species of reed beetles of the region was given. An important endemic species *Macrolea mutica balatonica* (Székessy, 1941) is also known from this area.

Key words: Reed beetles, faunistics, *Macrolea mutica balatonica*

Bevezetés

A Balaton és a Kis-Balaton – a turisztikai fontosságának megfelelően – hazánk egyik legfrekvenciáltabb területe a biológiai kutatások szempontjából. Mindezek ellenére a régió levélbogár-faunájáról, így a vízhez kötött életmódú sásbogarak (Coleoptera: Chrysomelidae: Donaciinae) elterjedéséről is keveset tudunk. A taxon jelentősége nem kétséges, hiszen fajai a vízparti nádasok, sásosok és egyéb nedves élőhelyek életközösségeinek állandó tagjai.

Az alcsalád négy génusza közül egy teljesen vízi (*Macrolea*), míg a másik három (*Donaciella*, *Donacia*, *Plateumaris*) szemiakvaticus életmódot folytat. A hazánkban előforduló két *Macrolea* faj süllőhínárba (*Myriophyllum spicatum*) kapaszkodva él, és a hasi szőrzete közt tárolt levegőből lélegzik. Lárvaik a levegőt a süllőhínár szárából nyerik. A *Donaciella*, *Donacia* és *Plateumaris* génuszok életmódja hasonló, mindhárom mocsári növényen (*Carex* spp., *Glyceria* spp., *Phragmites* spp., *Typha* spp.) – ritkán *Nymphaea* és *Nuphar* fajokon – a vízfelszín felett táplálkozik jellegzetes hosszanti csíkokat rágva a növény levelébe. Lárvaik a víz alatti részeken élnek, oxigénszükségletüket különleges potrohnyúlvaik

segítségével a növény levegőztető alapszövetéből fedezik. Célunk volt, hogy a Donaciinae alcsalád fajainak Balaton és Kis-Balaton környéki elterjedéséről képet kapjunk.

Anyag és módszer

Legtöbb adatunk a Magyar Természettudományi Múzeum (MTM) Állattárának gyűjteményéből származik, ahol a már ismert faji hovatartozású példányok mellett az eddig még nem identifikált példányokat is meghatároztuk. Itt szükséges megemlíteni, hogy sajnálatos módon sok esetben a lelőhelycédulák teljesen hiányoztak, vagy csak erős fenntartásokkal használható, illetve teljesen használhatatlan adatok voltak rajtuk. A túlzottan tág földrajzi megjelölést, mint „Hungária”, „Ungarn”, stb. használó, illetve a kétes lelőhelyezésű (Siófok, Lichtneckert) példányok adatai a fajlistában nem szerepelnek. A listában szerepelnek Dr. KONDOROSSY Előd magángyűjteményéből (mgy) származó példányok adatai is.

Adatforrásként használtuk a hazai faunisztikai szakirodalmat tekintettel a régebbi és a recens publikációkra is. A korábban megjelent közlemények közül nagy hasznát vettük KUTHY (1897) és CSIKI (1899) megjelent munkáinak. A két cikkben közölt adatok bizonyító példányai legtöbbször az Állattár gyűjteményében is megtalálhatóak voltak, ebben az esetben adatforrásként az Állattárat jelöltük meg. Napjainkban VIG (1997, 2002) faunisztikai kutatásaiból származnak adatok. SZÉL és ÁDÁM (1989) a Balaton-régió három mintavételi helyén végzett ökológiai kutatásokat sásbogarakon, de a kutatások eredményeként megemlíttet három fajhoz konkrét gyűjtési adatokat nem közöltek.

A múzeumi és irodalmi adatokat 2004-ben a Kis-Balaton területén elvégzett saját kutatásokkal egészítettük ki. Az elvégzett munka során a vegetációs periódusban hat alkalommal, fűhálózó és egyelő gyűjtéssel vettünk mintát a vízparti nádas-sásos állományokról. A határozást KASZAB (1962), KIPPENBERG-DÖBERL (1994), CSIKI 1899, és WARCHALOWSKI (2003) munkái alapján végeztük.

A felsorolásban szereplő gyűjtők nevének rövidítései: Ambrus András: AA, Andrassy István: AI, Bajári Erzsébet: BE, Bánkuti Károly: BK, Csiki Ernő: CsE, Erdős József EJ, Lenci Rudolf: LR, Dreher (?): Dr, Ehmann Ferenc: EF, Györffy Jenő: GyJ, Halászfű Éva: HÉ, Haller (?): He, Haraszthy László: HL, Horváth Géza(?): HG, Juhász Péter: JP, Kaszab Zoltán: KZ, Kismarjai Ferenc: KF, Kondorossy Előd: KE, Kovács Tibor: KT, Kovács Éva: KÉ, Kovács Lajos: KL, Méhes Béla: MB, Merkl Ottó: MO, Móczár László: ML, Palotás Ferenc: PF, Podlussány Attila: PA, Pozsgai Gábor: PG, Sebestyén Olga: SO, Soós Árpád: SÁ, Stiller Viktor: SV, Streda Rezső: SR, Szalóki Dezső: SzD, Székessy Vilmos: SzV, Szelényi Gusztáv: SzG, Szentivány József: SzJ, Tóth László: TL, Zsirkó Gizella: ZsG

Eredmények

A Balaton és Kis-Balaton területéről a hazánkból leírt 24 fajból 19 előfordulásáról van tudomásunk, ez a teljes fauna 79,1 %-a. A ki nem mutatott öt faj: *Macroplea appendiculata* (Panzer, 1791); *Donacia brevicornis* Åhrens, 1810; *D. obscura* Gyllenhal, 1813; *Donaciella tomentosa* (Åhrens, 1810) és *D. versicolore* (Brahm, 1790). Az előkerült fajokból mindegyik megtalálható a Balaton körzetében, míg a Kis-Balaton térségében csak 12 faj. A leggyakoribb faj a *Donacia semicuprea*

Panzer, 1796 és a *Plateumaris sericea* Linnaeus, 1761, a legritkább a *Donacia antiqua* Kunze 1818 és a Balatonra endemikus védett és vöröskönyves *Macrolea mutica balatonica* Székessy, 1941 volt. A faj utolsó publikált előfordulása 1969. VII. 29. (VIG 1996).

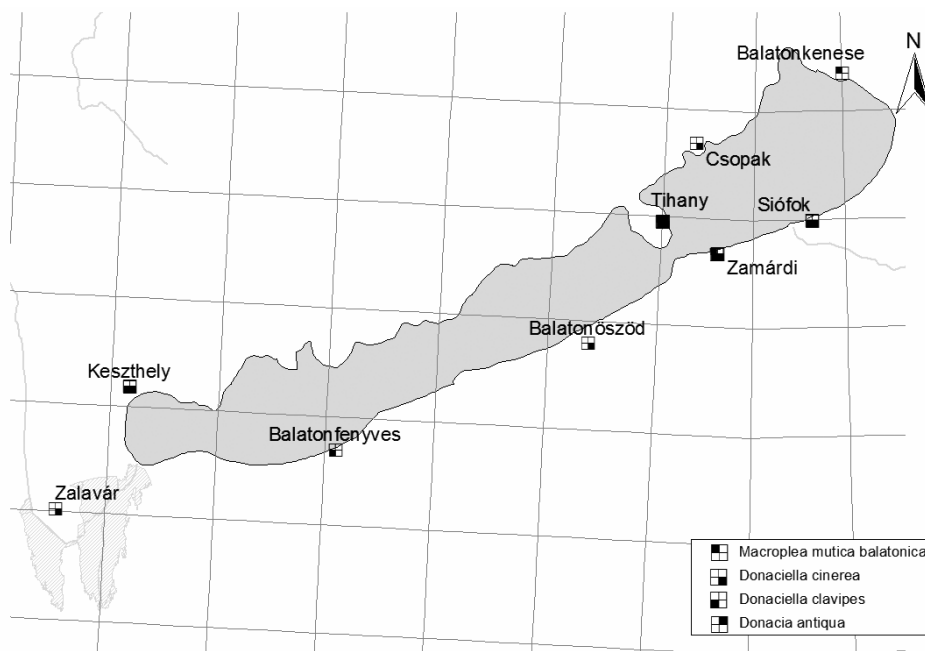
A kimutatott fajok jegyzéke

Macrolea mutica balatonica Székessy, 1941 — Balatonkenese, 1936.IV.04., MB (MTM); Tihany, 1934.IV.24., SO (MTM); Tihany, 1936.V.04., SO (MTM); Tihany, 1937.IV.17., SO (MTM); Zamárdi, 1969. VII.27., PF (VIG 1996) (1. ábra).

Donaciella cinerea (Herbst, 1783) — Zamárdi: Töreki láp, 1953.V.21., SzV (MTM); Zalavár: Kis-Balaton, Lebujpuszta, 1950.V.12., KZ és SzV (MTM); Siófok, (MTM); Keszthely, GyJ (MTM); Öszöd, EF (MTM); Csopak, 1938., CsE (MTM); Tihany: Belső-tó, 1936.V.05., He (MTM) (1. ábra).

Donaciella clavipes (Fabricius, 1792) — Zalavár: Diás-sziget, 1950.V.12., HÉ - SÁ (MTM); Siófok, CsE, E (MTM); Tihany, 1938.VI.04., SzJ (MTM); Zamárdi: Töreki láp, 1953.V.08., KÉ (MTM); Keszthely, (KUTHY 1897) (1. ábra).

Donacia antiqua Kunze, 1818 — Tihany, 1939.IV.15., SzV (MTM) (1. ábra).

1. ábra. A *Macrolea*, *Donaciella* génuszok és a *Donacia antiqua* elterjedése a Balaton és Kis-Balaton régióban

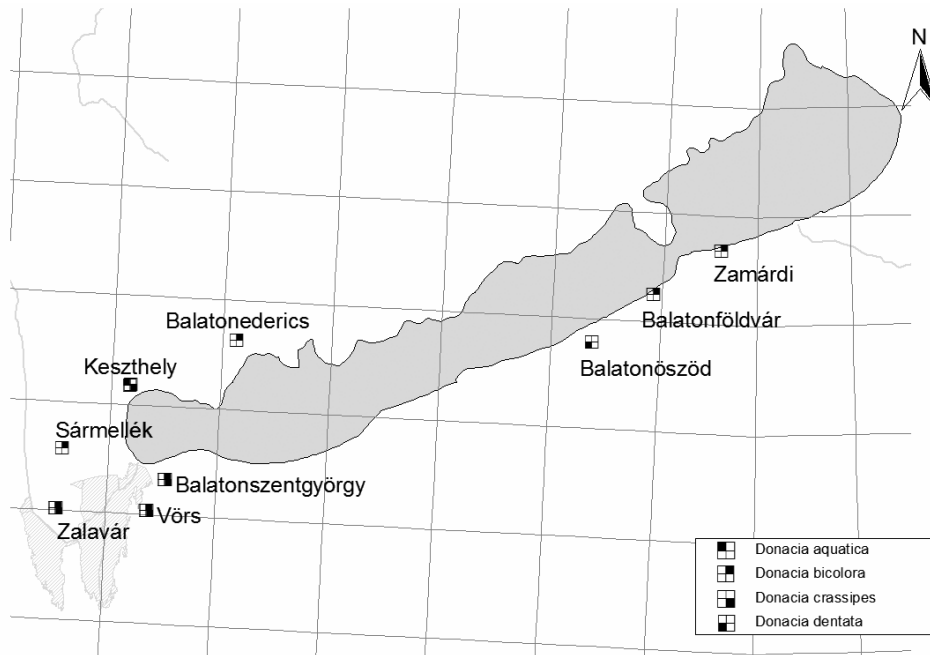
Donacia aquatica (Linnaeus, 1758) — Keszthely, (CsE, 1899) (2. ábra).

Donacia bicolora Zschach, 1788 — Zamárdi: Töreki láp, 1953.V.08., KÉ (MTM); Vörs: Kis-Balaton, Vörsi árok, 1950.IX.07., KL (MTM); Balatonederics, GyJ

(MTM); Balatonföldvár, 1965.VII.20., HL (MTM); Zalavár: Diás-sziget, 1967.VI.18., TL (MTM); Sármellék: Kis-Balaton, Reptéri-sarok, 2004.V.09., PG (PG mgy); Balatonszentgyörgy: Kis-Balaton, 2004.V.09., PG (PG mgy) (2. ábra).

Donacia crassipes Fabricius, 1775 — Balatonfenyves, 1970.VI.11., SzD (MTM); Keszthely: Kis-Balaton, 1953.V.22., SzG (MTM); Vörs, 1950.VI.25., SV és AI (MTM); Vörs, 1951.VI.19., BE és ML (MTM); Zalavár: Diás-sziget, 1951.VI.19., BE és ML (MTM); Zalavár: Kis-Balaton, Zala part, 1951.VI.08., KZ és SzV (MTM) (2. ábra)

Donacia dentata Hoppe, 1795 — Balatonszentgyörgy: Kis-Balaton, 1953.V.22., (MTM); Öszöd, EF (CsE, 1899) (2. ábra).

2. ábra. A *Donacia* génusz elterjedése a Balaton és Kis-Balaton régióban I.

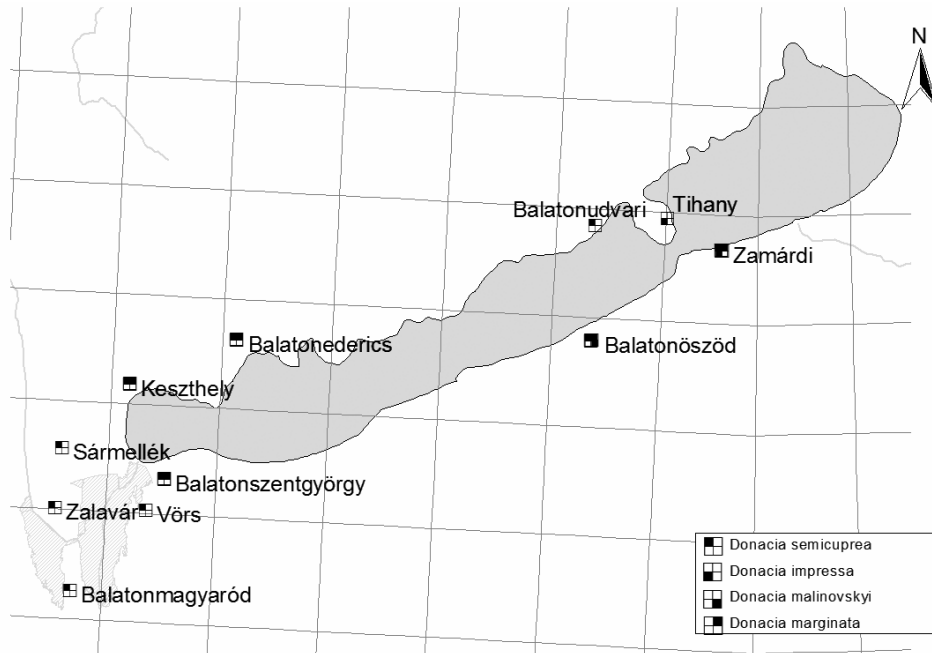
Donacia impressa Paykull, 1799 — Öszöd, SR (MTM); Zamárdi: Töreki láp, 1953.VI.24., SzV (MTM) (3. ábra).

Donacia malinovskyi Ahrens, 1810 — Tihany, 1934., SzV (MTM) (3. ábra).

Donacia marginata Hoppe, 1795 — Öszöd, SR (MTM); Balatonszentgyörgy: Ferencpusztai-berek, 1950.VIII.01., SzV (MTM); Zamárdi: Töreki láp, 1953.VI.24., SzV (MTM); Balatonederics, CsE, E (MTM); Balatonszentgyörgy: Kis-Balaton, 1911., HG (MTM); Keszthely, 1986.VI.07., KE (KE mgy) (3. ábra).

Donacia semicuprea Panzer, 1796 — Öszöd, EF (MTM); Balatonmagyaród: Hosszú-sziget, 1996.V.22., AA - BK - KT (VIG 1997); Keszthely: Fenépuszta, 1996.V.16., JP - KT (VIG 1997); Keszthely: Zala, Nyugati-berek, 1996.V.16., JP - KT (VIG 1997); Öszöd, EF (CsE, 1899); Zalavár: Kis-Balaton, Zala part, 1950.V.12., SzV (MTM); Vörs: Vörsi-berek, 1950.VI.13., BE és ML (MTM); Zamárdi: Töreki láp, 1953.V.08., ZsG (MTM); Zalavár: Kis-Balaton, Lebujpuszta,

1950.V.09., KZ és SzV (MTM); Vörs: Kis-Balaton, Állami Erdő, 1950.V.15., HÉ - SÁ (MTM); Balatonederics, GyJ (MTM); Vörs: Diás-sziget, 1961.IV.06., SzV (MTM); Keszthely, (MTM); Balatonudvari, 1974.V.18., SzD (MTM); Vörs: Diás-sziget, 1985.VI.12., MO (MTM); Keszthely, 1986.VI.07., KE (KE mgy); Vörs: Kis-Balaton, 2004.IV.30., PG (PG mgy); Sármellék: Kis-Balaton, Reptéri-sarok, 2004.V.09., PG (PG mgy); Balatonszentgyörgy: Hévíz-Páhoki csatorna, 2004.V.09., PG (PG mgy); Keszthely: Fenékpuszta, Balatonpart, 2004.V.26., PG (PG mgy); Zalavár: Kis-Balaton, 2004.VI.14., PG (PG mgy) (3. ábra).

3. ábra. A *Donacia* génusz elterjedése a Balaton és Kis-Balaton régióban II.

Donacia simplex Fabricius, 1775 — Sármellék: Kis-Balaton, Reptéri-sarok, 2004.VI.14., PG (PG mgy); Zalavár, LR (MTM); Zamárdi: Töreki láp, 1953.VI.24., SzV (MTM); Balatonudvari, 1974.V.18., SzD (MTM); Vörs: Pörös-árok melletti csatorna, 1997.V.07., AA - BK - KT (VIG 1997) (4. ábra).

Donacia thalassina Germar, 1811 — Balatonfenyves, 1970.VI.10., KF (MTM); Balatonederics, GyJ (MTM) (4. ábra).

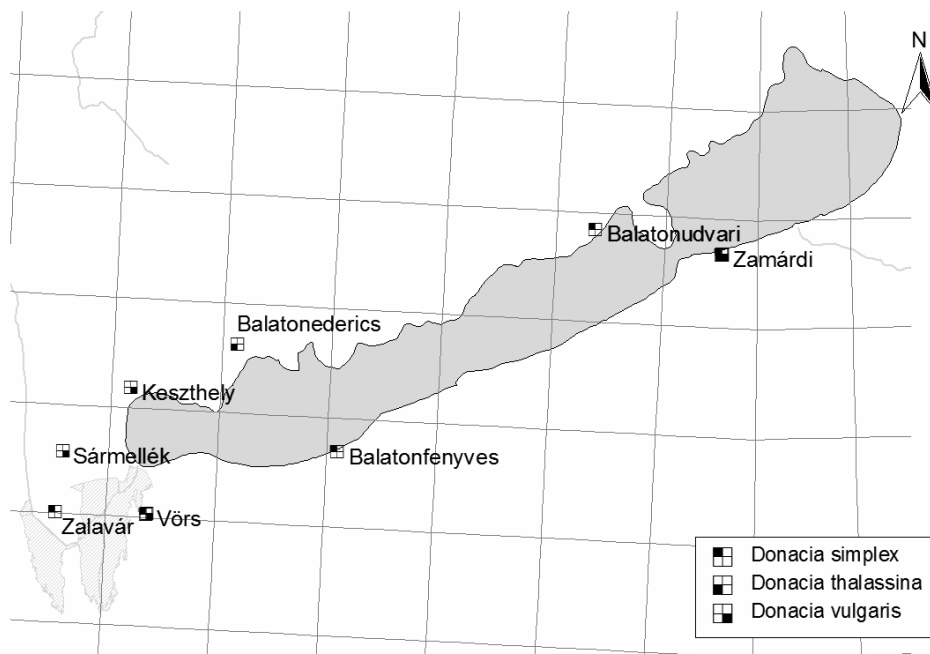
Donacia vulgaris Zschach, 1788 — Zamárdi: Töreki láp, 1953.VI.24., SzV (MTM); Zamárdi: Töreki láp, 1953.VI.24., SzV (MTM); Vörs: Kis-Balaton, Diás-sziget, 1950.V.20., HÉ - SÁ (MTM); Keszthely, Dr (MTM) (4. ábra).

Plateumaris braccata (Scopoli, 1772) — Sármellék: Kis-Balaton, Reptéri-sarok, 2004.VI.14., PG (PG mgy); Zamárdi: Töreki láp, 1953.VI.24., SzV (MTM); Vörs: Diás-sziget, 1961.IV.06., SzV (MTM); Keszthely, 1955.VI.15., EJ (MTM); Vörs, 1955.VI.16., EJ (MTM); Vörs: Diás-sziget, 1985.VI.12., MO (MTM); Tihany, 1934.V.13., SzV (MTM); Keszthely, (MTM); Öszöd, EF (MTM) (5. ábra)

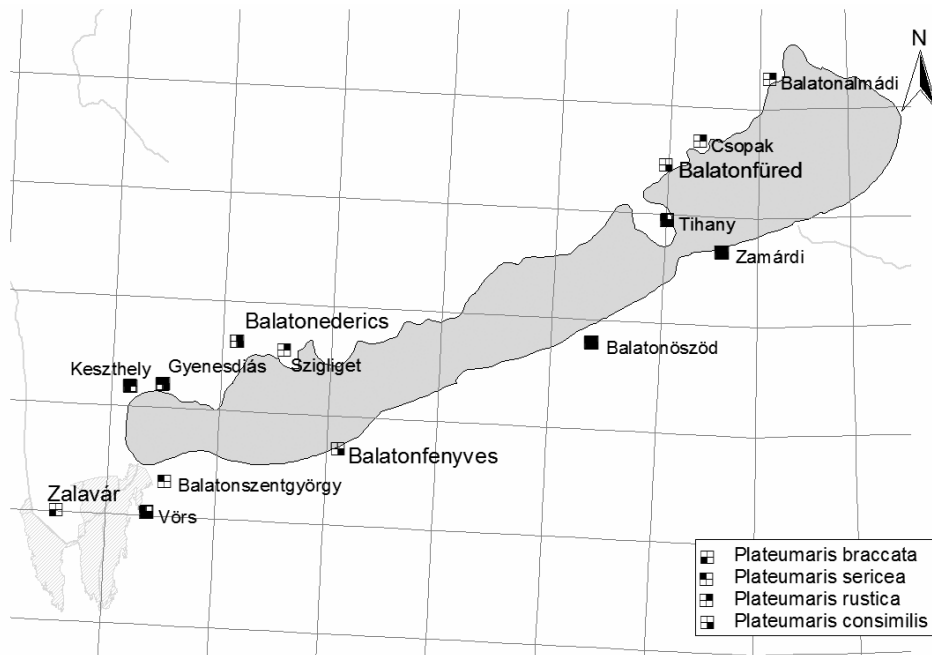
Plateumaris consimilis (Schrank, 1781) — Zalavár: Kis-Balaton, Zala part, 1951.VI.08., KZ és SzV (MTM); Vörs: Kis-Balaton, 1950.V.16., HÉ - SÁ (MTM); Tihany, 1934.V.04., SzV (MTM); Zamárdi: Töreki láp, 1953.VI.24., SzV (MTM); Balatonfüred: Koloska-völgy, 1985.VI.13., MO (MTM); Balatonfenyves, 1970.VI.10., KF (MTM); Öszöd, EF (CsE, 1899); Gyenesdiás, HG (MTM); Balatonederics, GyJ (MTM) (5. ábra)

Plateumaris rustica (Kunze, 1818) — Balatonfüred: Koloska-völgy, 1976.VI.06., Podlussány, A. (VIG 2002); Zamárdi: Töreki láp, 1953.VI.24., SzV (MTM); Balatonederics, GyJ (MTM); Gyenesdiás, 1912., HG (MTM); Keszthely, CsE, E (MTM); Öszöd, EF (MTM); Csopak: Kerekedi-öböl, 1993.V.03., MO (MTM); Balatonalmádi, 1963.VI.17., Tóth, L. (MTM); Keszthely, 1989.VI.09., KE (KE mgy) (5. ábra)

Plateumaris sericea (Linnaeus, 1761) — Szigliget: Lesence-torkolat, 1996.V.16., JP - KT (VIG 1997); Zamárdi: Töreki láp, 1953.VI.24., SzV (MTM); Öszöd, EF (MTM); Gyenesdiás, 1912., HG (MTM); Tihany, 1934.V.04., SzV (MTM); Keszthely, (KUTHY 1897); Balatonszentgyörgy: Kis-Balaton, 2004.IV.30., PG (PG mgy); Vörs: Diás-sziget, 1985.VI.12., MO (MTM) (5. ábra).

4. ábra. A *Donacia* génusz elterjedése a Balaton és Kis-Balaton régióban III.

5. ábra. A *Plateumaris* génusz elterjedése a Balaton és Kis-Balaton régióban

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom Dr. Merkl Ottónak a Magyar Természettudományi Múzeum munkatársának, aki az MTM Állattárának levélbogár-gyűjteményét a kutatás céljából rendelkezésemre bocsátotta. Fitos Eleonórának, Turcsányi Istvánnak, Óvári Miklósnak, és a Balaton–Felvidék Nemzeti Park többi munkatársának, akik segítségemre voltak a kis-balatoni gyűjtéseim során.

Felhasznált irodalom

- CSIKI, E. (1899): Magyarország Donáciinái I-II. – Rovartani Lapok, 6(7): 138-144, 6(7): 163-168.
- KASZAB, Z. (1962): Chrysomelidae – Levélbogarak. In: Magyarország Állatvilága IX. [6] – Akadémiai Kiadó, Budapest, 416 pp.
- KIPPENBERG, H. – DÖBERL, M. (1994): 88. Familie: Chrysomelidae. In: LOHSE, G. A. – LUCHT, W. H. (eds.): Die Käfer Mitteleuropas., 3. Supplementband. – Goecke & Evers, Krefeld, pp.17-141
- KUTHY, D. (1897): A Magyar Birodalom Állatvilága – Fauna Regni Hungariae. – K. M. Termtud. Társulat, Budapest, 213 pp.
- SZÉL, GY. – ÁDÁM, L. (1989): Nádat károsító sásbogárfajok a Balaton nádasáiban (Coleoptera: Chrysomelidae). – Folia entomologica hungarica, 50: 184-185
- VIG, K. (1996): A Nyugat-magyarországi-peremvidék levélbogár faunájának alapvetése – Praenorica Folia historico-naturalia, 3: 178

- VIG, K. (1997): Leaf beetle collection of the Matra Museum, Gyöngyös, Hungary (Coleoptera: Chrysomelidae *sensu lato*). – Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis, 22: 175-201
- VIG, K. (2002): Beetle collection of the Savaria Museum (Szombathely, Hungary) II. – Leaf beetle collection of Attila Podlussány (Coleoptera: Chrysomelidae). – Praenorica Folia historico-naturalia, 5: 171
- WARCZALOWSKI, A. (2003): Chrysomelidae. The leaf-beetles of Europe and the Mediterranean area. – Natura optima dux Foundation, Warszawa, 600 pp.